

Presidendi patronaaži all

Ene Pajula

Eesti Kodukaunistamise Ühenduse keskjuhatuse liige

MTÜ Eesti Kodukaunistamise Ühendus on tänaseks edukalt tegutsenud tosin aastat, samas aga jõudnud pisut murettekitavasse ajahetke, kus senine toimisviis ei pruugi enam olla võimalik.

Praegune MTÜ Kodukaunistamise Ühendus on president Lennart Meri pärand, ühenduse juured aga ulatuvad sõjaeelsesesse aega. Rohtaedu hakkasid edumeelsemad noored peremehed talude juurde rajama juba üle-eelmise sajandi lõpukümnenditel. See oli tähelepanuväärne, eriti kui silmas pidada eesti vanasõna „Ilu ei panda padaje“. Tollest valulisest protsessist on kirjutanud Karl Ristikivi oma romaanis „Rohtaed“. Elu arenes aga edasi ja oma riigi tekkides sai kodukaunistamine juurde uut hoogu, nii et aastaks 1935 oli Eestimaal loodud Eesti Maakodude Kaunistamise Selts. Kuigi tollal seda veel mainekujunduseks ei nimetatud, saadi ometigi aru, et kaunis heakorrastatud kodus pole lihtsalt mõnus elada ja tulemusrikkamalt oma lapsi kasvatada, vaid et igäihe kodust ja kodu ümbrusest sõltub, mis mulje jääb meie külast, linnast ja riigistki. Kõige vahetumalt sõltub riigi heakorrastatusest muidugi turismimajandus, aga paikkonda täis niitmata nõgeseid ei võta eriti tõsiselt ilmselt ükski investor – seega loob riigi mainet iga talu, iga maja, iga tänav.

Riiklikult tähtis küsimus

1938. aastal asus liikumise etteotsa president Konstantin Päts ja siis võttis liikumine riiklikult tähtsa iseloomu. President Pätsi allkirjaga aukirju on kodudes veel säilinud, kuigi vahepeal oleme üle elanud aegu, mil sellise aukirja avalikukstulek võis perele tähendada Siberiteekonda. Aegade rahunedes hakati kodukaunistamisele jälle suuremat rõhku pöörama. Eakamad inimesed mäletavad, et millalgi hakati jälle välja selgitama rajoonide kaunimaid kodusid, paremini heakorrastatud asutusi-ettevõtteid jms. 1990. aastast soikus kõik. Inimesi tabas kiirete muutuste šokk, kadusid töökohad, senised eesmärgid muutusid mõttetuks. Toasooja hoidmine ja söögi lauale toomine nõudsid nii suurt energiat, et millegi kaunistamiseks enam jõudu ei jäänud. See tegi president Meri murelikuks. Olukorras, kus riiklik mainekujundus oli muutunud eluliselt tähtsaks, kordades tähtsamaks, kui see oli enne sõda, kutsus president 1997. aasta kevadtalvel kokku maavanemad. Miks just maavanemad? Selleks oli tal mitu põhjust. Kodanikuühiskond oli veel täiesti olematu, samas kui maavanemate positsioon oli tollal praegusest oluliselt parem, nemad olid kesksed ja arvestatavad regionaalpoliitika elluviijad. Lennart Meri, kes ei tahtnud midagi juhuse hoolde jätta ja kindel olla, et liikumine tõepoolest käivitub, pidas maavanemaid selle kindlaks toeks. Maavalitsus sai oma inimeste hulgast anda maakondliku koordinaatori ning oma eelarvest tagada ka vajaliku ressursi, mida maakonnakomisjonil kaunimate kodude väljavalimiseks paratamatult vaja läks. Ühtlasi kindlustas maavalitsus liikumisele ka nõ riikliku autoriteedi ja andis presidendile kindluse, et tunnustus, mille tema oma nimel välja jagab, on tõepoolest läbinud mitmekordse sõela – need kodud on tunnustatud parimateks omavalitsuslikul konkursil ja seejärel võitnud parima koha ka maakondlikus võrdluses. Leidnud toetust peaaegu kõigi tollaste maavanemate juurest, kuulutas president Meri 1997. aasta emadepäevakõnes „Estonia“ kontserdisaalis eeloleva aasta kodukaunistamise aastaks, sõnades: „Mu kallid Eesti emad! Asuge koos isadega, koos oma tütarde ja poegadega

korraldama meie eesti kodu. Tehkem kodud puhtaks ja kauniks nii seesmiselt kui ka väliselt. See on kõige lihtsam ja jõukohasem viis muuta kaunimaks, puhtamaks, rikkamaks ja tugevamaks kogu Eesti.” Enesestki mõista asus Lennart Meri ka Eesti kodukaunistusliikumise patrooniks. Patroonina on jätkanud ka järgmised presidendid – nii Arnold Rüütel kui ka Toomas Hendrik Ilves.

Maavalitsused on olnud tublid

Süsteem käivitus väga hästi. Maavanemad olid südamega asja juures ega pannud kodukaunistamise koordineerimise kohustust kellelegi vägisi. Kuidas muidu seletada seika, et mitmed töötajad, kellele see ülesanne langes, on seda võtnud täie tõsidusega tänaseni. Enamasti leiti koordinaatorid arengu- ja planeeringuosakonnast, aga ka teistest üksustest, nii et nende põhitöö võis kaunite koduaedade hindamisest jääda üsna kaugele. Kõik maakondlikud koordinaatorid volitati osalema ka Eesti Kodukaunistamise Ühenduse keskjuhatuse töös. Keskjuhatust on algusest peale tõhusalt juhtinud Tallinna Tehnikakõrgkooli rektor Arvi Altmäe.

Keskjuhatuse liikmete ülesanne on läbi aastate olnud nii presidendi autasu kui ka peaministri auhinna, mis on tähendanud tänukirja koos mastivimpliga, nominentide väljaselgitamine oma maakonnas; mastivimplite piduliku üleandmise korraldamine; presidendi vastuvõtu korraldamine kaunimate koduaedade omanikele koos presidendi kantsleiga – presidendi vastuvõtt on toimunud roteeruva peaaegu kõigis maakondades; iga-aastase albumi koostamine presidendi auhinna võitnud koduaedadest; Eestimaa kaunistamise pikaajalise strateegia väljatöötamine – alates 2000. aastast on igal aastal keskendutud ühe kitsama valdkonna esiletoomisele nagu väravad, viidad, bussipaviljonid, kalmistud, linnused, lasteaiad, koolid, pargid, väljakud, veekogud, tervisespordirajatised, tööstusmaastik, kortermajad jms. Ja kuigi Eesti Kodukaunistamise Ühenduse keskne tähelepanu on alati olnud pühendatud kaunitele koduaedadele, on eripreemiatega hinnatud ka kaunimaid valla-, linna- ja metskonnakeskusi, heakorrasstatumaid tööstusettevõtteid ja spordirajatisi – ei saa ju Eesti Vabariigi Presidendi eesmärgiks olla vähemat, kui innustada inimesi muutma puhtamaks ja ilusamaks mitte ainult kodu, vaid kodumaa.

Keskjuhatuse pikaajaliste tegusate liikmete hulka on kuulunud ja kuuluvad Jüri Muru Harju, Helle Piik Järva, Marika Saks Põlva, Kristiina Kupper Pärnu, Villem Uustalu Rapla, Leo Filippov Saare, Endel Soosaar Tartu ja Aare Kittask Valga, Eva Sisask Viljandi ja Tiiu Kutti Võru maavalitsusest. Paraku tänaseks on olukord täiesti muutunud.

Kodukaunistamisliikumise järjepidevus Lääne-Viru maakonnas

Avalikkusele pole ilmselt üllatus, et maavalitsuste eksistents on juba pikemat aega kahtluse all olnud. Masuaegsed rahakärped on sundinud neid oma tegevust kõvasti kokku tõmbama ja inimesi koondama. Esimesena läksidki löögi alla need valdkonnad, mille maavalitsused on võtnud enda peale vabatahtlikult ja mille täitmist ei reguleeri seadus. EKKÜ keskjuhatuse koondamiste tõttu maavalitsustes juba kaotanud või kaotamas mitmeid vanu läbiproovitud liikmeid.

Lääne-Viru maakonna kodukaunistamisliikumisel seevastu pole maavalitsuse olukorra pärast muretsemiseks põhjust. Siin on kodukaunistamisliikumise korralduslik pool olnud algusest peale teistest erinev, sest tollane Lääne-Viru maavanem Marko Pomerants oli neid väheseid maavanemaid, kelle seisukohalt polnud heakorrasstatud ümbrus see teema, millega üks riigiametnik peaks tegelema. Ta oli seda meelt, et asi tahab ajamist, aga tehtagu seda väljaspool maavalitsust. Ja nii hakkas Lääne-Viru maavalitsuse ja Lääne-Viru Omavalitsuste Liidu ettepanekul kodukaunistamise liikumise piirkonnajahi ülesandeid täitma Hilma

Männik, kes MTÜ Virumaa Lootuse juhatuse esimehena sõlmis ka Lääne-Viru maavalitsuse ja MTÜ Virumaa Lootuse vahelise koostöölepingu.

Hilma Männik on üks neid väheseid, kes on Eesti Kodukaunistamise Ühenduse keskjuhatusse kuulunud organisatsiooni asutamisest saadik. Liikumist on rahaliselt toetanud nii Lääne-Viru Maavalitsus kui ka Lääne-Viru Omavalitsuste Liit. Palju tuge on olnud sponsoritest.

Kaunimate kodude valiku maakonnas otsustab 6-liikmeline komisjon, kellest enamik on sarnaselt Hilma Männikule tegutsenud komisjoni moodustamisest alates. Aasta keskseimaks sündmuseks on kujunenud tänuvastuvõtt kaunimate kodude, heakorrastatute ettevõtete, spordiobjektide jms. omanikele, kuhu on kutsutud ka Lääne-Viru maavanem, Lääne-Viru omavalitsuste juhid ning kodukaunistamise liikumise toetajad. Traditsiooniline üritus toimub augustikuus vahetult enne Vabariigi Presidendi üle-eestilist vastuvõttu. Lääne-Virumaa oma tänuüritus on tavaliselt toimunud mõnel auhinnatud „objektil“: nagu Oleg Grossi kinnistul Päides, Inglise Pubis Rakveres, Aravuse kalamajandis, Lammasmäe Puhkekeskuses, Merekalda pansionaadis Käämus ja mujal.

Tänu sponsoritele on olnud võimalik panna välja palju eriauhindu kas siis istikute, aiatööriistade või kinkekaartidena. Tänuvastuvõtt on olnud see rosin, mille õnnestumine hoiab Hilma Männikut ikka veel koordinaatorina tegevuses. „Inimeste rõõm ja tänulikkus teevad südame soojaks,“ ütleb ta. „Aga eks siis, kui mina peaksin lõpetama, teeb seda tööd Virumaa Lootuses keegi teine,“ on ta optimistlik. „Raha jääb igal pool vähemaks, aga ju mõni programm ikka leidub, kust hea asja korraldamiseks raha taotlelda saab.“ Igatahes tundub, et läänevirulastelt on õppida nii mõndagi. Et Eesti Kodukaunistamise Ühenduse loodud järjepidevus kusagil ei katkeks. Sest mitmete ajakirjade korraldatud ja hoopis teistel alustel läbi viidud Kauni Kodu konkursid on küll tänuväärased, kuid Eesti Kodukaunistamise Ühenduse sihipärast ja meetodilist tegutsemist, samuti riikliku tunnustuse vahendamist, need asendada ei suuda.